

A VAD SZEREPE AZ ERDEI ÖKOSZISZTÉMÁBAN

Az erdő és a vad kapcsolata 1986-ban kiemelkedett az évek sorából: többet beszéltünk az erdővédelemről, az erdőfelújítások és a telepítések helyzetéről, a gazdasági szabályozásról, de a vadgazdálkodás folyó törvényelőkészítésével és üzemtervi revíziójával összefüggésben a vadról is.

Olvasóim ismerik a vadgazdálkodást ért kritikákat, a vad- és védőbeszédet, a szélsőségeket és az útkeresés józanabb hangjait; tájékoztak már a kárrendezés jogi elképzeléseiről, a kárértékelés javasolt módjairól, a vadállományra, a vadászat jövőjére vonatkozó javaslatokról. Mindezek szaklapokban megjelentek. Éves statisztikánk kellő részletességgel ad számot a terv megvalósulásáról. Most csak a mi gondolkodásunk témavázlatát adhatom, hangsúlyozva a nézetkülönbségeket, a lehetséges megoldásokat.

A szakmai vélemények megegyeznek abban, hogy

két, ellentétes tendencia ütközik a vadállomány megítélésében.

Egyrészt a gazdálkodók döntéseiben mind többször szerepel a vad, tágul a gazdaságosan eltartható vadállományról alkotott fogalom. Másrészt a vad által okozott károkról mind érzékenyebben reagálnak a kárt viselő üzemek. A folyamatban a népgazdasági és a vállalati érdekek ütköznek. A rövid termelési ciklusban dolgozó vadgazdálkodás és vadkereskedelem költségvetési befizetései és vállalati nyereségei viszonylag nagyok. A növekvő vadászletszám és vadászati turizmus mellett a vad eszmei értéke is nőtt — vadászterületeinken 1986-ban több mint 55 ezren vadásztak, köztük 21 ezer külföldi. A vadászat árbevétele csak az exportból 80 millió DM volt. Ezzel szemben 124 millió Ft volt a vadászat mérlegében elszámolt, kifizetett mezőgazdasági vadkár, 950 ha az erdőben keletkezett mennyiségi és 6900 ha a minőségi kár, amelynek az értéke mintegy 60 millió Ft. 35—40 millió Ft a kár-elhárítás költsége.

Az erdőben keletkezett károk, 1985-höz viszonyítva 27, illetve 13%-kal csökkentek, de a felerősödő kritikából ítélve tovább nőtt az erdőgazdálkodók és a mezőgazdasági üzemek kárérzékenysége, ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a saját üzemi vadászterületeiken az erdőgazdálkodók szándéka a vadállomány magas szinten tartása, a mezőgazdasági üzemek maguknak igénylik a vadászati jogosultságot, állami szinten az exportárbevételek további növelését szorgalmazzuk — nem beszélve a vadásztársaságokról, ahol természetes igény a vadállomány növelése.

A probléma fő gyökere a gazdaságban, a szabályozásban keresendő.

A keletkező vadkárok a vadgazdálkodás összes árbevételéhez viszonyítva nem nagyok, annak mintegy 10%-át képezik; 800 vadászterületből 305 területen 1985-ben nem volt vadkár; 100 területen volt nagyobb a kár. A keletkező károk főleg helyi problémákat jelentenek, rendezésük üzemek között folyik. A károk koncentrálódása azonban fizetéseképtelenséget eredményez, így a kárrendezés javaslataiban az alapszerű — a vadgazdálkodási és az erdőfenntartási alapok közötti elszámoláson alapuló — megoldások kerültek előtérbe. A nagy árbevétel kifejezi, hogy milyen gazdasági tényező a vad mint természeti erőforrás. E források feltárása, a gazdaságos termelés megalapozása is függ a központi beavatkozásoktól.

A beavatkozások két fő területét emelem ki. Első helyen azt, hogy

erősíteni kell a vad pozícióit a többcélú erdőgazdálkodásban.

Az erdő—vad szorosabb összhangjának megteremtésében elmulasztott lehetőségnek tartom, hogy törekvéseink ellenére sem része az erdőterveknek a vadgazdálkodási üzemterv. Indokolt lenne az erdőfelügyelet hatáskörét minden erdőterületen kiterjeszteni a vadállományra is — nem sértve az első fokú vadászati hatóság jogosítványait. Pozitív eredmény, hogy az erdőtervek tartalmazzák a vadeltartó képesség adatait és a vadgazdálkodási üzemtervek erre tervezik a fenntartandó természetes állományt. Fejlesztendő viszont az eltartóképesség meghatározása, amelyre alkalmas lehet a vadgazdálkodási modellek, a vad energiaigényén alapuló vizsgálatok felhasználása a természetes vadállomány újbóli meghatározására. Fontos helyet kapott a vadgazdálkodási üzemtervekben a gazdasági megfontolásból tartandó vadállomány, de nem kielégítő az erdő—vad mesterséges egyensúlyának megteremtésében a gazdálkodói szándékok kölcsönös összehangolása. A jövőben is követendő cél, hogy

a vadgazdálkodás értékőrző funkcióit az üzemterv, a nyereségképző célokat a gazdálkodók szándéka fejezze ki

— ésszerűen hasznosítva a fenntartandónak minősített vadállományt, nem tévesztve szem elől a plusz vadállomány fenntartására fordított költségek (és terhek) megtérülését a vadgazdálkodás árbevételén keresztül.

A beavatkozás másik fő területe a jogi szabályozás, amelynek a tervezete tartalmazza az erdőben keletkező károk mérésének, felvételének és térítésének rendjét. Növekszik az erdészeti és a vadászati hatóság szerepe a károk rendezésében. A jogszabályok alapján, de már az előkészítés eredményeként is, tudományos fórumokon elfogadott javaslatok születtek a károk értékelésére, pénzben történő kifejezésére. Az erdészeti és a vadászati jogszabályok együtt szigorítják a gazdálkodás fegyelmét.

A vadkárok elhatárolására hasznos megállapodások születtek.

Fontos elvnek tartom, hogy a vadkár egy adott területen a kárláncolat része, és csak úgy kapunk helyes képet a vad környezetterhelő szerepéről, ha minden kárt együtt vizsgálunk. A vadkárok kifejezésére alkalmas módszer a redukált terület éves növedékével vagy a kárral érintett terület elenyésző, gyenge, közepes, erős és erős—ismétlődő fokozatokkal mért kára — mindenkori m^3 -árral, az egységárral, illetve a kárfokozatokra javasolt Ft/ha árral számolva. Fontos tehát az „elenyésző kár” megengedhető küszöbként kezelése, az „E”-lapok e küszöbérték szerinti korrekciója.

Megítélésem szerint az „E”-lapok alapján végzett kárértékelés követhető tendenciákat vázol fel a mennyiségi és a minőségi károkról, a vadfajok szerepéről a károsításban. Az „E”-lapok és a befejezett erdősítések vizsgálata érdemi választ adhat az erdőgazdálkodókat terhelő károokra, a kárigény benyújtására; fontos azonban az ismétlődő károk kiszűrése. Értelmetlen és felesleges a vadkárokról évente készülő prognózis. A kárértékeléssel kapcsolatos véleményem arra alapozom, hogy 1985-ben a folyamatban levő erdősítések 5,9%-án volt vadkár, amikor az erdőkárok jelentősebb hányada az egyéb biotikus, abiotikus és technológiai kárból származik. Más megközelítésben az ismétlődő károkat szűrtük ki, és megállapítottuk, hogy országos átlagban 5—6 év az erdősítések „átfutási” ideje. Emiatt jelentős üzemi kár nem jelentkezik. Az erdőfelügyelet a befejezett erdősítések öt éves felülvizs-

gálata során, 1985-ben, a vad miatt 109 ha újraerdősítési kötelezettséget írt elő és 252 hektárt minősített vissza befejezetlenné. Ez az erdősítések alig 0,5—1,0%-át érinti; jelezve az intenzívebb erdőkárok szűk területre korlátozódását.

Előbbre kell lépünk az erdő—vad kapcsolat javításának erdészeti feltételeiben is,

többcélú erdőgazdálkodást kifejező erdőművelésre van szükség.

Adjunk több teret az ökológiai szemléletnek. Fejezzék ki az üzemtervek az ökológiai tartalékokat, korlátokat. Meg kell állítani erdeink növényvilágának szegényedését, a monokultúrák térhódítását. Erdővédelmi érdek is, hogy legyen a vad számára táplálékot, nyugalmat, védelmet adó erdő. Az élőhelygondozás szolgálja jobban a vadtartás érdekeit. Az erdőfelügyelet bátrabban éljen a vadgazdálkodási célú erdők kijelölésével. A vadállomány szabályozása legyen összhangban az erdőgazdálkodás érdekeivel, de a hasznosítás modellje fejezze ki a társadalmi igényt is, a várható szükséglet alakulását — a vadászok számának növekedését. 1982-ben e fórumon mondtam, hogy egyik

felülvizsgálatra szoruló koncepciónk az erdészeti és a vadászati kutatás mesterséges szétválasztása

és hogy az erdő—vad összhangjának kutatásokkal történő megalapozásáért az erdészeti kutatás legyen a felelős — a vadállományért és a vele szemben támasztott igényekért érzett felelősség mellett. Szerény elmozdulás az ERTI-ben folyó kárbecslési kutatás, az erdők vadeltartó képességének modellezése. Jelentős eredmény lehet, ha e vizsgálatok zárójelentése ökonómiai modellt ad a vadgazdálkodás tervezéséhez, a többcélú erdőhasznosítás programozásához.

DR. TÓTH SÁNDOR

ERDEI ÜDÜLÉSI IGÉNYEK ÉS SZOKÁSOK A PILISBEN ÉS A BUDAI-HEGYSÉGBEN

A Pilisi Állami Parkerdőgazdaság felkérésére, a Pilisben és a Budai-hegységben vizsgálatot végeztünk azzal a szándékkal, hogy a kapott eredményeket a parkerdőgazdaság közjóléti terveibe beépíti. Konkrét célunk kettős volt:

- egyrészt, hogy képet kapjunk a Pilis és a Budai-hegység kirándulóforgalmáról;
- másrészt, hogy megismerjük az általános kirándulási szokásokat és véleményt kapjunk az erdők állapotáról, a parkerdőgazdaság szolgáltatásairól.

A látogatottsági felmérést évszakonként végeztük, a Pilisben 24, a Budai-hegységben 15 ponton. A közvélemény-kutatás kérdőíveit a tavaszi felmérés alkalmával osztottuk szét az aznapi kirándulók között. A felmérés tulajdonképpen forgalomszámlálás, statisztika, melyben létszám, útirányok és a kirándulási időtartamok szerepelnek. A közvélemény-kutatásban rákérdeztünk a válaszadók személyére, kirándulási szokásaikra, az erdők állapotá-